Andrzej DERDZIUK OFMCap

MISTYKA FRANCISZKAŃSKA

Zainteresowanie problematyką mistyki w ostatnich czasach wyraźnie wzrosło. Pustka duchowa społeczności karmiącej się kulturą masową, wypraną z elementów głębszej refleksji nad sensem ludzkiego życia i jego przeznaczeniem, spowodowała żywsze zainteresowanie się misterium oraz postawienie pytania o cel ludzkiej wędrówki.

W tej sytuacji zadaniem Kościoła jest wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom ludzi pragnących pogłębić swój kontakt z Bogiem żywym oraz pytających o sens i głębię swoich przeżyć. Mistyka, zawsze obecna w Kościele katolickim, na nowo staje się dziś aktualna jako propozycja głębokiego doświadczania Boga i przeżywania pełni swego człowieczeństwa w perspektywie wieczności. W ostatnich kilku latach wiele uczyniono na tej płaszczyźnie zarówno w dziedzinie praktyki, jak i teorii. Powstające centra duchowości chrześcijańskiej, związane z różnymi instytutami życia konsekrowanego i specyficznymi rodzajami duchowości, oferują propozycje ćwiczeń rekolekcyjnych, szkoleń i kursów medytacji pogłębiających rozumienie modlitwy i życia duchowego. Rozwija się literatura dotycząca rozeznania duchowego oraz narasta zapotrzebowanie na kierownictwo duchowe u osób świeckich.

W wyższych uczelniach teologicznych w Polsce zorganizowano szereg sympozjów na temat mistyki. W Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie pracy badawczej nad tą problematyką przewodniczy ks. prof. S. Urbański, który zorganizował 23 kwietnia 1998 roku pierwsze ogólnopolskie sympozjum na temat mistyki. Została zainicjowana seria wydawnicza poświęcona mistyce polskiej[1].

Do ciekawych inicjatyw popularyzujących problematykę mistyczną należy zainicjowane w roku 1985 przez kapucyna o. Salezego Kafla wydawanie tekstów autorów mistycznych w „Antologii mistyków franciszkańskich". Seria wydawnicza obejmuje wybór tekstów najwybitniejszych przedstawicieli zakonu franciszkańskiego. W rzędzie takich przedsięwzięć mieści się też wydanie pism ascetyczno-mistycznych św. Bonawentury w 1984 roku[2].

Środowisko naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w ramach

[1] Por. S. Urbański, *Polska teologia życia mistycznego*, Warszawa 1995.

[2] Św. Bonawentura, *Pisma ascetyczne*, Warszawa 1984.

sekcji teologii duchowości KUL zorganizowało sympozjum na temat mistyki, którego materiały ukazały się w 1980 roku[3]. Podjęto też prezentację doświadczenia mistycznego św. Katarzyny z Sieny i św. Jana od Krzyża. Problematyka mistyki jest przedmiotem zainteresowań naukowych ks. prof. Jerzego Misiurka, który wydał książkę *Wielkie mistyczki Kościoła*[4]. Działające w Lublinie Wyższe Seminaria Duchowne Marianów i Kapucynów organizują spotkania naukowe poświęcone przybliżaniu duchowości swoich założycieli i jej twórczemu rozwijaniu przez wspólnoty.

W ramach takich spotkań Wyższe Seminarium Duchowne Warszawskiej Prowincji Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Lublinie na Poczekajce zorganizowało w 1997 roku sympozjum na temat kapucyńskiej szkoły modlitwy i przepowiadania[5]. W dniach 27-28 kwietnia 1998 roku odbyło się drugie sympozjum, które miało zasięg międzynarodowy i dotyczyło problematyki mistyki franciszkańskiej. Celem tego sympozjum było odkrycie specyficzności doświadczenia Boga przez wielkich mistyków z zakonu kapucynów oraz ukazanie ich ponadczasowego przesłania.

Wśród zaproszonych prelegentów znaleźli się wybitni specjaliści z kraju i z zagranicy. Był wśród nich o. prof. Costanzo Cargnoni z Włoch, który jest największym znawcą źródeł duchowości kapucyńskiej. Pracuje w Instytucie Historycznym w Rzymie, gdzie wydał monumentalne dzieło *I frati cappuccini* obejmujące dokumenty dotyczące życia i modlitwy pierwszych kapucynów. Kolejnym prelegentem był o. prof. Bernardino Garcia de Armellada z Hiszpanii, który także jest członkiem Instytutu Historycznego zakonu kapucynów w Rzymie. W sympozjum uczestniczył też ks. prof. Jerzy Misiurek z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Referat o. dra Rolanda Prejsa, wygłoszony na sympozjum jako pierwszy, dotyczył korzeni mistyki franciszkańskiej sięgających mistycznego doświadczenia św. Franciszka oraz refleksji naukowej św. Bonawentury. Prelegent wskazał na specyficzne cechy mistyki franciszkańskiej, do których należy między innymi naśladowanie Jezusa Chrystusa według wzoru ukazanego w Ewangelii. Wyraźnym rysem doświadczenia franciszkanów jest przeżywanie ubóstwa, małości i głębokiego przylgnięcia do tajemnicy Krzyża i Eucharystii oraz gorące umiłowanie Najświętszej Maryi Panny. Poszukiwanie równowagi między via activa i via contemplativa znalazło swój wyraz w konstytucjach narbonneńskich wskazujących na franciszkański ideał „contemplando aliis tradere”.

Pisarze franciszkańscy już w okresie średniowiecza pisali traktaty, w których dzielili się swoim doświadczeniem modlitwy mistycznej. Są to między innymi: Dawid z Augsburga, Rudolf z Biberach oraz bł. Aniela z Foligno. Największy rozkwit mistyki franciszkańskiej miał miejsce w Hiszpanii w XV i XVI wieku, gdzie książki franciszkańskich autorów mistycznych wpływały na wielkich twórców mistyki karmelitańskiej i na św. Ignacego z Loyoli. Wymieniając mistyków

[3] Por. *Mistyka w życiu człowieka*, red. W. Słomka, Lublin 1980.

[4] J. M i s i u r e k, *Wielkie mistyczki Kościoła*, Lublin 1996.

[5] Materiały z tego sympozjum ukazały się drukiem: *Kapucyńska szkoła modlitwy i przepowiadania*, red. A. Derdziuk, J. Pyrek, Lublin 1997.

franciszkańskich tego okresu koniecznie trzeba wspomnieć św. Piotra z Alkantary, który był przez pewien czas kierownikiem duchowym św. Teresy z Àvila. Jest on autorem dzieła *O modlitwie i rozmyślaniu*. Należy też wymienić Franciszka de Osuna, Bernardyna de Laredo oraz Dydaka z Estelli.

O. prof. Bernardino de Armellada zaprezentował istotne punkty doktryny teologicznej św. Wawrzyńca z Brindisi (zm. 1619 r.) dotyczące rzeczywistości życia duchowego. Jednym z nich jest pokora wobec Boga, którego odwieczny plan miłości św. Wawrzyniec nieustannie rozważa. Następny element to kontemplacja boskości Ducha Świętego, który działając poprzez znaki ognia i wichru napełnia duszę łaską i rozpala ją miłością. Obraz Boga jako Ojca rozdzielającego w tajemnicy Trójcy Świętej swoje dary miłości stanowi dla człowieka zaproszenie do współpracy z Bogiem, która wyraża się w modlitwie i czynie moralnym. Św. Wawrzyniec ukazuje trzy drogi wzrostu duchowego jako działanie Ducha Świętego w duszy człowieka. Obecność Ducha Świętego objawia się przeżywaniem miłości wyrażającej się w gotowości wypełniania przykazań, znoszenia cierpień i w pragnieniu doskonałości.

Mistyka św. Wawrzyńca ma wymiar franciszkański poprzez ścisłe związanie jej z naśladowaniem Chrystusa według wzoru św. Franciszka. Jej szczególną cechą jest rys apostolski, poprzez który mistyk odkrywa działanie Boga w historii ludzkości i pragnie porwać wszystkich ludzi do poddania się Bogu. Opierając się na doświadczeniu św. Bonawentury, św. Wawrzyniec podkreśla pierwszeństwo miłości w zjednoczeniu z Bogiem. Całkowite przylgnięcie do Boga dokonuje się w woli doświadczającej uczucia szczęścia. Poznanie jest tylko narzędziem i ustępuje miłości, która jest przeżywaniem nieskończonego Dobra.

Kolejny prelegent, ks. prof. Jerzy Misiurek, kierownik sekcji teologii duchowości KUL, przedstawił mistykę św. Weroniki Giuliani (zm. 1660 r.), mniszki kapucynki z Città di Castello. Skoncentrował się na nakreśleniu duchowego itinerarium świętej mistyczki i wyliczeniu etapów jej wzrostu w zjednoczeniu z Bogiem. Zewnętrzne przejawy przeżyć mistycznych były u Weroniki bardzo spektakularne i oprócz licznych wizji, ekstaz oraz uniesień objawiały się w nadzwyczajnych cierpieniach, aż do otrzymania stygmatów męki Chrystusa.

Św. Weronika już od dzieciństwa doświadczała nadzwyczajnej więzi z Bogiem. Opis jej życia, pozostawiony przez nią samą na dwudziestu dwóch tysiącach stron dziennika duszy, zawiera niezwykłe przeżycie spotkań z boskim Oblubieńcem, z Maryją, ze świętymi oraz z aniołami. Jednocześnie św. Weronika była bardzo aktywna w życiu wspólnotowym, służąc siostrom jako infirmerka, a następnie jako mistrzyni nowicjatu i opatka klasztoru. Jej praktyczne działania łączyły się w przedziwny sposób z przeżyciami mistycznymi, w których całkowicie zatapiała się w Bogu.

Rysem jej duchowości jest bardzo bliskie przylgnięcie do Chrystusa ukrzyżowanego. Nosiła rany Jego męki na głowie, rękach i nogach. Przez nieustanne rozważanie drogi krzyżowej upodabniała się do Odkupiciela, przyjmując wszystkie uciążliwości życia i zadając sobie wiele umartwień. Zarazem życie Weroniki cechowała ogromna radość i życzliwość wobec najbliższych. Była

bardzo wrażliwa i wyrozumiała, potrafiła wspomagać potrzebujących.

W swoim wykładzie o. prof. Costanzo Cargnoni ukazał postać prostego brata zakonnego z kapucyńskiej prowincji mediolańskiej Tomasza Acerbis z Olera (zm. 1631 r.), który – nie umiejąc pisać i czytać – stał się mistrzem życia duchowego ucząc się jedynie z „ran Chrystusa". W języku pełnym prostych porównań i obrazów przekazał on w dyktowanych listach i traktatach o modlitwie zarys mistycznej drogi do Boga. W swoim dziele *Fuoco dell'amore* proponuje rozpoczynanie drogi duchowej od doskonalenia się w cnotach. Poprzez modlitwę myślną dochodzi do kontemplacji, w której jednym spojrzeniem obejmuje to, co w szczegółach rozważał w medytacji. Najistotniejszym elementem jest praktykowanie miłości prowadzącej do zjednoczenia z Bogiem. Mimo podkreślania wysiłku człowieka w naśladowaniu Chrystusa kapucyński mistyk przypomina o uprzedzającej łasce Boga zapraszającego duszę do kosztowania skarbów niebiańskich.

Tomasz z Olera czuwał nad duchowym postępem wielu znakomitości w północnych Włoszech. Udzielając rad wysoko postawionym osobom życia publicznego nie zapominał o prostym ludzie, którego uczył modlitwy i przypominał mu prawdy katechetyczne, wprowadzając w ten sposób w życie nauczanie Soboru Trydenckiego. Swoje żarliwe przylgnięcie do człowieczeństwa Jezusa wyraził w pięknych tekstach na temat Najświętszego Serca Pana Jezusa, uprzedzając rozwój tego kultu. Swoim życiem potwierdził naukę o prymacie miłości wyniszczającej się przez ofiarę, aż do śmierci.

Sympozjum zorganizowane na Poczekajce zgromadziło wielu uczestników, którzy na nowo odkryli aktualność mistycznego przeżywania zjednoczenia z Bogiem. Prezentowane postacie mistyków z zakonu kapucynów obejmują ludzi łączących głęboką modlitwę z aktywnym życiem apostolskim. Wskazują drogi rozwiązywania napięcia pojawiającego się między czynem a modlitwą. Bezkompromisowe przylgnięcie do Boga zostało ukazane jako zaproszenie skierowane do wszystkich.